

Sveriges Dramatikerförbund
Writers Guild of Sweden

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Sveriges Dramatikerförbunds yttrande över Ds 2015:31 ”Framtidens filmpolitik”

Sveriges Dramatikerförbund (SDF) har idag 660 medlemmar, varav cirka hälften är verksamma inom film och television. För att bli medlem i förbundet krävs dokumenterad yrkesverksamhet. Förbundet har en hög organisationsgrad, vilket innebär att den absoluta majoriteten av landets manusförfattare är medlemmar. Genom vårt deltagande i olika filmpolitiska samarbeten, vårt avtalsarbete samt individuell juridisk och ekonomisk service, har förbundet en samlad överblick över manusförfattares villkor i svensk filmproduktion idag.

Förbundet har under många år aktivt drivit en rad frågor med koppling till den aktuella filmutredningen. I förbundets styrelses filmgrupp deltar aktiva författare med stor kompetens på manusområdet. Bland våra aktuella frågor kan särskilt nämnas:

- *Filmavtalet ska ersättas med en statlig filmpolitik.*
- *Nya insatser riktade direkt till manusförfattare. SDF vill här samarbeta med Svenska Filminstitutet för att ta fram nya modeller.*
- *Manusförfattares avtal i produktioner som beviljas stöd ska följa förbundets rekommendationer och även respektera författarnas rätt till ersättningar för framtida nyttjanden. Det ska finnas en transparens i stödprocessen som ger författarna möjlighet att tillvarata sina rättigheter. Manusrättigheter ska inte överlåtas för tidigt i ett filmprojekt.*
- *Stöd till internationell samverkan både anseende filmpolitik och upphovsrätt. Behov av stöd för att ha möjlighet att gemensamt med andra påverka utvecklingen inom EU.*
- *Manusförfattarna ska ha egen representation i Svenska Filminstitutets styrelse – i likhet med övriga nordiska länder.*

Sammanfattning

SDF välkomnar förslaget att ersätta det nuvarande filmavtalet med en statlig filmpolitik. Filmen måste bli en prioriterad fråga i kultur- och mediepolitiken. Detta skapar förutsättningar för konstnärlig utveckling och förnyelse på filmområdet.

Läget för svensk film är allvarligt. Manusförfattare överger idag filmen till förmån för andra verksamheter och väljer istället att arbeta med tv-drama eller bokförfattande. Detta är en tydlig pågående rörelse i den erfarna grupp av manusförfattare som är grunden för svensk film.

Med detta följer att även nya författare går andra vägar. De konstnärliga yrkesgrupperna inom svensk film har länge varnat för effekterna av filmavtalets konstruktion.

Den nya filmpolitiken måste ha ett uppdrag från regeringen att värna alla aktörer i den så kallade ”triangeln”. Tillgång på kvalificerade författare kräver en strategi från Svenska Filminstitutet, och vi ser att den behöver stärkas. I utredningen lyfts framför allt producenternas situation fram som den mest utsatta. SDF instämmer helt i att producentsidan står inför stora utmaningar, inte minst vad avser ekonomi, men vi tror att en statlig filmpolitik måste vara mycket tydligare med att identifiera vilka syften olika stödformer ska ha och vem dessa riktar sig mot.

Tre krav SDF ställer på den nya filmpolitiken:

1. Förstärkt finansiering

När filmavtalet tillskapades fanns en marknad och en bransch som kunde analyseras ur ett renodlat svenskt perspektiv. Det fanns större möjlighet till samsyn och var troligen enklare att förutse förändringar i publikbeteende och marknad. Idag är marknaden och ägarförhållanden inte längre en svensk fråga. Dessa stora förändringar kommer att innebära en ny konkurrens om publiken. För att då motivera övriga aktörer att stanna kvar i svensk filmproduktion krävs ökade ekonomiska insatser. SDF ställer sig tveksam till en momshöjning men noterar att förslag om avgiftsfinansiering har förts fram av bland annat Teaterförbundet och anser att detta bör övervägas. Här hänvisas ofta till Polen, men även Frankrike och Tyskland har denna finansieringsmodell. Om detta visade sig möjligt skulle även problemet med de så kallade ”gröna biograferna” kunna lösas enklare. SDF stödjer också Svenska Filminstitutets analys att filmen har ett ökat behov om 135 miljoner kronor.

2. Större inslag av styrning och tydligare mål

När staten tar tillbaka helhetsansvaret kommer Svenska Filminstitutet att behöva tydliga riktlinjer i sitt arbete med att förändra filmpolitiken. Om inte lagstiftaren här skapar tydliga prioriteringar så riskeras den önskade förändringen, eller så hamnar branschen i en långdragen ”maktkamp”.

Ett exempel är manusförfattarnas behov, som beskrivs i promemorian, och som sedan ska följas upp inom ramen för utvecklingsstödet. Men det krävs garantier för förändring. Under lång tid har manusförfattare fört fram behovet av starkare resurser till manus och fortbildning, och även haft återkommande synpunkter på hur stödsystemet i vissa fall används som förevändning för att ta ifrån författarna rättigheter på ett tidigt stadium i filmprocessen.

För att en övergång till statlig filmpolitik ska bli den reform som så många önskar måste det också finnas en medvetenhet om att staten nu råvar över de medel som tillförs.

En illustration av denna problemställning får man om man tittar på detaljeringsgraden i det nuvarande filmavtalet tabell 3.2 sida 22, och sedan försöker se hur förslagen i avsnitt 9 kan användas för att skapa en ny tabell. Särskilt riskabelt blir en svag styrning om filmen inte tillförs nya pengar.

3. Ökade resurser till manusutveckling

Utvecklingsstödet till manus bör få ökade resurser. Uppdraget att utveckla manus ger ofta låg ersättning (till exempel 30 000 kronor på faktura för att utveckla ett helt treatment) och ibland med initiala krav att skriva bort samtliga av sina rättigheter. Arbetet sker ibland helt utan ersättning eller med krav på att ersättning ska investeras i filmen. Till detta kommer att filmproducentens ekonomi bygger på att filmen snabbt går i produktion, vilket leder till att

manusarbetet inte får slutföras. Den nya filmpolitiken bör betona ansvaret för den kreativa sektorn. Här kan man också dra paralleller med de krav på rimliga ersättningar inom den offentliga sektorn som författare och bildkonstnärer ställer.

Slutligen ser SDF naturligtvis positivt på förslaget till inflytande för konstnärliga upphovspersoner i *Rådet för utveckling och produktion*.

Utredningens beskrivning av filmbranschen i Sverige (avsnitt 4-6)

Med tanke på den korta tid utredningen haft på sig är det inte rimligt att begära en alltför omfattande analys av filmbranschen i Sverige. Men på ett par punkter finns det anledning att kommentera beskrivningarna.

Utredaren skriver på sid 61: *"Produktionsbolagen lever alltså i hög grad av den kostnadstäckning som finns i budget. Det är vanligt att även regissör, manusförfattare och ibland även t ex fotograf och skådespelare satsar delar av sina ersättningar i filmens finansiering. Därmed drabbas även de ofta av utebliven ersättning.*

Man kan här få intrycket att det är tre ekonomiskt likvärdiga aktörer som gemensamt satsar för att få ihop ekonomin i en film. Det finns filmproduktion hos små bolag som ser ut så, men i realiteten är det inte enskilda utan bolag som satsar affärsmässigt i sin verksamhet i förhållande till enskilda frilansande manusförfattare, regissörer med flera. Det är en förenklad beskrivning som skapar en legitimitet för att den enskilde författaren ska dela affärsrisken med producenten. En klarare skrivning hade visat på risken för den kreativa yrkesgruppen specifikt. Film ger ingen försörjning.

Avsnittet om upphovsrätt borde ha utvecklats mer med tanke på de diskussioner som just nu förs inom EU och som kommer att resultera i skarpa förslag till årsskiftet.

Samtal med branschen (avsnitt 8)

I avsnitt 8 finns en rad frågeställningar som borde diskuteras mer utförligt. Detta förutsätter dock ett mer omfattande analysarbete. Det blir frustrerande att se så många bra frågeställningar tas upp, utan att det finns någon ansats att besvara dessa i utredningen.

Som exempel kan nämnas frågor kring effekterna av nya ägarförhållanden i avsnitt 8.6, om man ska satsa på etablerade eller talanger i avsnitt 8.7, samt avsnitt 8.8 som behandlar frågor kring upphovspersoners ställning.

Hur behåller branschen manusförfattare som varit med ett tag (1-2 långfilmer)? Allt fler överger film helt till förmån för till exempel bokförfattande. Erfarenheten är att man som manusförfattare i triangeln allt oftare är den som har minst att säga till om i ett projekt. Det finns sedan några år tillbaka en rörelse där erfarenhet flyr branschen utan att producenten/branschen förstår varför. I samma takt ökar producentens/branschens längtan efter nya, fräscha "manusbegåvningar" som även de riskerar att bli en "one hit wonder". Det här är ett uttryck för att den av producenter omhuldade triangeln inte fungerar.

Filmpolitikens inriktning och utformning (avsnitt 9.1)

Det gamla filmavtalet är ett branschavtal som skapades i en helt annan tid. Under många år har nackdelarna med avtalet blivit fler och behovet av en tydlig statlig filmpolitik ökat. Det gamla systemet innebar att parterna genom långa förhandlingar tog fram stödets utformning i stor detalj. Nu när parterna inte längre har detta inflytande ser vi en brist på en tydlig beskrivning av hur det nya systemet ska utformas. Detta i sin tur kommer att leda till att gamla strukturer och

maktförhållanden lever kvar, och Svenska Filminstitutet får svårt att försvara sin egen roll. För att regeringen ska få ett önskat utfall av förändringen och inte riskera en långdragen process där alla ska slåss om inriktningen på stödet, måste förslagen i den kommande propositionen vara mer utarbetade och styrningen tydligare.

Avgränsningar (9.2.1)

SDF anser att förhandsstöd bör ges till utveckling av film och att det man stödjer ska ha möjlighet att även söka produktionsmedel. Om man vill inrätta ett nytt stöd för experimentella former bör detta ligga för sig och inte blandas ihop med förhandsstöd till film.

Kvalitetsbegreppet (9.2.2)

Att definiera kvalitetsbegrepp innebär alltid en risk, och det är oftast inte förenkling som leder framåt i det arbetet. Om man jämför den beskrivning som fanns tidigare med de tre ord som nu ska beskriva samma innehåll ser man tydligt problematiken.

1963 års filmavtal: *Här anges en rad faktorer som kan vara avgörande i kvalitetsbedömningen: "... förnyelse av filmens uttrycksmedel och formspråk, angelägenhetsgraden i filmens ärende, intensiteten eller fräschören i dess verklighetsuppfattning eller samhällskritik, graden av psykologisk insikt och andlig nivå, lekfull fantasi eller visionär styrka, episka, dramatiska eller lyriska värden, den tekniska skickligheten i manus, regi och spel samt övriga artistiska komponenter hos film."*

Utredningens förslag: *En films kvalitet ska värderas utifrån angelägenhetsgrad, hantverkskicklighet och originalitet.*

SDF förordar att man moderniserar den äldre versionen och inte slår fast den mer mätbarhetsinfluerade kortversionen. Om lagstiftaren vill arbeta med kortversioner bör man kanske ha olika ord för olika prestationer i en film. Särskilt viktigt att den "konstnärliga dimensionen" behålls i kvalitetsdefinitionen. Att skapa intryck av att det går att förenkla, mäta och pricka av i ett schematiskt diagram kan få negativa effekter på arbetet med stödordningarna.

Utveckling och kontinuitet (9.3.1)

SDF stödjer förslaget att manusförfattare och regissörer ska kunna söka utvecklingsstöd på egen hand. Men även andra riktade insatser mot manus ska inrättas. I samband med detta bör man också betona att när man "stimulerar" produktionsbolag att ta ledande roll i manusutvecklingen bör det också innefatta en diskussion om arbetsformerna kring projekten.

I 20 år har det talats om triangeln. En viktig fråga som branschen borde ställa sig är: Varför fungerar den inte bättre? Varför genererar inte triangeln bättre filmer? Om man på allvar tror på triangeln som arbetsform borde ett avsevärt större intresse ägnas åt den. Den borde betraktas som en arbetsplats, utvärderas som en arbetsplats där var och en i triangeln har rättigheter och skyldigheter på det professionella planet. Det är i denna triangel som utvecklingsarbetet ska ske. Det borde ligga i producentens/branschens intresse att stärka triangeln. Utvärderingar, som man har på andra arbetsplatser, är lika relevanta i kreativa sammanhang. Ju bättre kommunikation, desto bättre samarbete och bättre manus.

Förhandsstöd (9.3.2)

SDF anser att det nuvarande stödet till dramaserier bör utvärderas och att resultatet av detta ska påverka stödets framtida utformning.

SDF anser vidare att konsulentsystemet som har tydliga svagheter bör utvärderas och att möjligheten till nya beslutsformer för stöden bör utredas.

Efterhandsstöd (9.3.2)

SDF tillstyrker förslaget om ett generösare PRS till originalmanus. Huruvida detta leder fram till att manusförfattare får tillräckligt bra förutsättningar för att utveckla dessa manus bör löpande utvärderas.

Spridning (9.3.4)

Förslagen här är intressanta men borde formuleras tydligare. Om en rättighetsägare får bidrag till att restaurera en äldre film bör detta vara förenat med krav på att filmen blir tillgänglig för publik. Naturligtvis kan detta ske antingen inom ramen för en arkivlösning med ersättningar till alla rättighetshavare eller genom att den läggs i en kommersiell tjänst. Men får digitaliseringen stöd ska filmen tillgängliggöras för publik.

Internationalisering (9.3.6)

SDF tillstyrker att organisationer som är verksamma internationellt med frågor avseende filmpolitik och upphovsrätt får möjlighet att söka stöd för detta arbete.

Detta kan vara helt avgörande för möjligheterna att påverka till exempel upphovsrättsfrågan inom EU.

Höjning av mervärdesskatten på biograföreställningar (10.2.1)

SDF vill här uttrycka en oro för effekterna av att bryta ut filmen ur kulturmomsen.

Förslaget om en avgiftsfinansiering bör övervägas och en momslosning får inte ge negativa effekter på mindre biografier, så kallade ”gröna biografier”.

Stiftelsen Svenska Filminstitutet (10.4)

SDF instämmer i att en översyn avseende organisationsform och styrning av Svenska Filminstitutet måste ske. Frågan om transparens när avtalet ersätts av en statlig finansiering måste lyftas snabbt. Idag upplever SDF att information kring stöden ofta inte är tillgänglig för upphovspersonerna, vilket skapar svårigheter exempelvis vid avtalsförhandlingar. Regler för att verksamheten ska tillvarata alla grupper inom filmområdet på lika villkor bör också tillskapas.

Inflytande (10.4.1)

SDF välkomnar förslaget om inrättandet av ett råd som ska delta i utformandet av den operativa verksamheten. För oss är det viktigt att både manusförfattare och regissörer var för sig får representation. Alla i triangeln ska ha inflytande vid framtagande av stödordningarna. En regissör ersätter inte en manusförfattare och vice versa.

Stockholm den 3 augusti 2015

Enligt uppdrag

Susin Lindblom-Curman
Förbundsdirektör, Sveriges Dramatikerförbund

Sveriges Dramatikerförbund
Drottninggatan 85
111 60 Stockholm

08-21 33 10
info@dramatiker.se
dramatiker.se